

Katedra psychologie, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno

Za poskytnutí materiálů děkuji doc. PhDr. Lence Lacinové, Ph.D. a Mgr. Tomášovi Kohoutkovi, Ph.D.

Vývoj ve školním věku

Vymezení

Mladší školní věk začíná nástupem do školy v 6 až 7 letech a končí 5. třídou ZŠ (v 11 až 12 letech)

Starší školní věk začíná 6. a končí 9. třídou ZŠ (prima – kvarta víceletého gymnázia), tedy začíná v 11 až 12 letech a končí (v 15 až 16 letech - adolescence)

(někteří autoři – Matějček – odlišují i střední školní věk, zhruba 3. – 5. třída, jako zvláštní a specifické období)

Mladší školní věk – kontext vývojových teorií

Mladší školní věk se zhruba překrývá s Gesselovým obdobím dětství, které začíná v 5 a končí v 11 letech života.

Podle Václava Příhody je celý školní věk součástí tzv. druhého dětství, které končí až v patnácti letech.

Freud – období latence

Piaget - fáze konkrétních logických operací

Erikson – konflikt: snaživosti a pocitů méněcennosti

Školní zralost a připravenost pro školu

Oblasti: tělesná, mentální, citová a sociální

Tělesný vývoj: **zralost** –

pokud byla započata výměna mléčného chrupu,

dokončuje-li se osifikace zápěstních kůstek (což umožňuje rozvoj jemné motoriky) a

pokud došlo k celkovému protažení kostry –

tzv. první proměně tělesné stavby (první

tvarová proměna) – role tzv. **filipínské míry**.

Školní zralost

Dostatečná vyzrállost centrální nervové soustavy

Lateralizace a rozvoj senzomotorické koordinace (ruka, oko, ucho, noha)

Vyspělost zrakové a sluchové diferenciaci a grafomotoriky

Kresba dítěte zralého pro školní docházku by měla být propracovaná a bohatá na detaily

Školní zralost

Dítě by mělo být schopno:

- odlišit práci od hry a fantazii od reality
- zvládnout základní orientaci v prostoru a v čase
- znát základní informace o sobě
- rozlišit základní i doplňkové barvy
- roztřídit věci podle velikosti, množství a druhu
- umět napočítat do deseti až dvaceti
- záměrného zapamatování

Školní zralost/připravenost

Dítě by rovněž mělo být schopno:

- podřídit se **autoritě učitele**
- vyrovnat se se situací, kdy není jediným centrem pozornosti dospělé osoby
- alespoň **deset minut vydržet u úkolu a dokončit ho.**

Motorický vývoj

Na velmi dobré úrovni celková koordinace pohybů
Obratnost a výkonnost jsou i důležitou složkou
sebehodnocení dítěte a důležitým faktorem
postavení školního dítěte v rámci vrstevnické
skupiny

Fyzická nedostatečnost pak naopak bývá terčem
posměchu a příčinou odmítnutí vrstevníky

Kolem 10. (11.) roku nabývá fyzický růst dítěte
nejvyšší intenzity.

Děti v tomto věku bývají snadněji unavitelné, ale
jejich síly se rychle regenerují.

Kognitivní vývoj - zaměření a pozornost

Mladší školní věk je obdobím „**střízlivého realismu**“.

- Dítě již dobře rozlišuje mezi fantazií a realitou.
- Realita jej velmi zajímá, což se projevuje i v jeho zájmech.
- Rádo se zabývá věcmi konkrétními, názornými. Obvykle ochotně pomůže s činnostmi, jež přinášejí viditelné výsledky – vyrábění nějakých věcí, vaření, opravování apod.

Pozornost v tomto věku je již dostatečně zralá, aby ji dítě bylo schopno zaměřit (a udržet) i na méně zajímavý podnět, než jakým je hra (jak tomu bylo v předškolním věku).

- Zvyšuje se intenzita, stabilita i rozsah pozornosti.
- Díky schopnosti zaměřovat svou pozornost si školák dokáže lépe všimnout detailů.

Kognitivní vývoj – myšlení

Myšlení dítěte školního věku se od myšlení předškoláka kvalitativně liší.

Školák by již měl být ve svém myšlení schopen **decentrace** (tj. vnímání více aspektů problému).

V 7 až 8 letech by mělo dítě zvládat **klasifikaci** a třídění předmětů alespoň podle dvou znaků.

Mělo by si osvojit schopnosti: zahrnutí (inkluze – tedy zařazení prvku do třídy) a seřazení prvků podle nějakého **pravidla** (například od nejmenšího k největšímu).

V poznávání světa a porozumění vztahům mezi věcmi by již mělo rozumět pravidlu **konzervace** (uchování množství, objemu... změnou viditelných znaků věci nedochází ke změně její podstaty) a reverzibility (vratnosti určitých změn).

<https://www.youtube.com/watch?v=gnArvcWaH6I>

Emoční vývoj

Z hlediska vývoje emocí je pro mladší školní věk (oproti předškolnímu věku) charakteristická především značná stabilita citů.

Převládající pozitivní valence emocí

Emoce v tomto věku mají spíše nižší intenzitu.

Vývoj identity

Identita dítěte a jeho hodnocení sebe samotného je do značné míry závislé na hodnocení okolí, zejména pak autorit (rodiče, učitelé)

S postupujícím věkem a začleňováním se do kolektivu hraje stále důležitější roli hodnocení ze strany vrstevníků.

Dítě přijímá a objevuje nové role a experimentuje s nimi.

Do utváření identity a sebepoznávání též vstupuje introspekce

Morální vývoj

období striktního chápání morálky, pravidel a společenských norem a lpění na jejich dodržování

později dítě přestane přejímat morálku autority nekriticky a striktně a začne do svého uvažování o morálnosti určitého chování zahrnovat i úmysl daného člověka a specifický význam konkrétní situace.

Problémy

Podrobná znalost typického vývoje dítěte školního věku, jeho specifik a případných odchylek je podstatná zejména pro pracovníky pedagogicko psychologických poraden, školní a dětské klinické psychology, pracovníky dětských poradenských center.

Vyšetření školní zralosti dítěte, jehož závěr může být podkladem pro případný odklad školní docházky. Potřeba diagnostiky a nápravy příčin školního neúspěchu.

Příčinou školního neúspěchu může být snížená úroveň rozumových schopností nebo nerovnoměrné nadání.

Příčiny neúspěchu mohou být též mimointelektové, způsobené vývojově podmíněnými změnami nebo nepříznivým somatickým či psychickým stavem dítěte.